

FUND OG FORSKNING

BIND 58

2019

DET KGL. BIBLIOTEK

FUND OG FORSKNING

Bind 58

2019

FUND OG FORSKNING

I DET KONGELIGE BIBLIOTEKS

SAMLINGER

Bind 58

2019

With summaries

KØBENHAVN 2019

UDGIVET AF DET KGL. BIBLIOTEK

Om billedet på smudsomslaget:
Keld Helmer-Petersen: Fotografi fra serien Sydhavnen, 1965
Estate of Keld Helmer-Petersen

Det kronede monogram på kartonomslaget er tegnet af
Erik Ellegaard Frederiksen efter et bind fra Frederik 3.s bibliotek.

Om titelvignetten se s. 197

© Forfatterne og Det Kgl. Bibliotek

Redaktion:

Claus Røllum-Larsen

Temareaktion:

Caroline Nyvang, Mette Kia Krabbe
Meyer og Thomas Hvid Kromann

Artikler i *Fund og Forskning* gennemgår 'double blinded peer-review' for at kunne antages. Undtaget fra denne norm er dog i dette nummer artiklerne under 'Fund'.

Trykt på Munken Premium Cream 13 115 g
Dette papir overholder de i ISO 9706:1998
fastsatte krav til langtidsholdbart papir.

Grafisk tilrettelæggelse: Strandbygaard A/S

Tryk og indbinding: Strandbygaard A/S
Printed in Denmark
Oplag: 300 eks.

ISSN 0069-9896

ET INTERNATIONALT NETVÆRK AF ARKIVER

Situationistisk Internationale og de efterladte papirer

AF

THOMAS HVID KROMANN

Ved et første øjekast kan konstellationen af avantgardebevægelser og arkiver måske virke kontraintuitiv, eftersom en almindelig opfattelse af det 20. århundredes avantgarder ofte er farvet af den italienske futurismes krigs- og teknologibegejstring og den tyske dadaismes radikale angreb på datidens borgerlige kultur. Når den internationale avantgardebevægelse L'Internationale situationniste i 1958 i andet nummer af deres tidsskrift, der bar samme navn som bevægelsen, betegnede sig selv som "glemslens partisaner",¹ var det således i en vis forstand retorikken fra dele af 1910'ernes og 1920'ernes avantgardebevægelser, der blev videreført. Mange avantgardekunstnere fra det 20. århundrede har imidlertid ikke kun indsamlet et heterogent visuelt og verbalt materiale med henblik på at anvende dette i f.eks. collage- og montageværker, men de har ligeledes foretaget en mere eller mindre systemiseret indsamling og bevaring af korrespondancer, dagbøger, manuskripter, udklip m.m. Et materiale, der af dem selv eller af arvinger med tiden er blevet afleveret til offentlige eller private institutioner. Herved er der blevet etableret arkiver, der i dag udgør et væsentligt kildemateriale for bl.a. den kunsthistoriske forskning. Tilgængeliggørelsen af nyt og væsentligt kildemateriale knyttet til den internationale avantgardebevægelse L'Internationale situationniste (herefter betegnet Situationistisk Internationale), der eksisterede fra 1957-1972, har forbedret mulighederne for forskningen inden for dette felt, men tilgængeliggørelsen giver anledning til kritisk at diskutere problematikker af mere generel karakter. I artiklen ønsker jeg således at beskrive de relevante fysiske og digitale arkiver i ind- og udland og de institutionelle forhold, der hersker vedrørende

¹ NN: "Les partisans de l'oubli", *Internationale situationniste* nr. 2, 1958, s. 4.

opbygning og adgangsforhold. Omfangsrige arkiver kan give indtryk af, at fuldstændige rekonstruktioner af fortidens begivenheder kan være mulige, men arkiver vil altid være ufuldstændige. Spørgsmålet er derfor, i hvilket omfang og på hvilken vis privatarkiver efter personer, der var del af Situationistisk Internationale, er ufuldstændige, og hvilken betydning det har for forskningen? Til sidst vil jeg analysere en af hovedfigurerne i bevægelsen, Guy Debord, og dennes arkiviske praksis: Hvilken indsamling, udvælgelse og kassering af materiale blev foretaget og hvordan var forholdet til arkivet som henholdsvis begreb og konkret institution? Debords efterladte papirer blev efter dennes død solgt, og dette materiale udgør i dag Debord-arkivet i Paris, et arkiv, der har en meget dominerende position i forskningsfeltet, hvilket, som jeg vil komme ind på, kan være rammesættende for den forskning, der bedrives.

Et forskningsfelt i forandring

Situationistisk Internationale vurderes i dag ofte som en af efterkrigstidens vigtigste avantgardebevægelser. Den internationale bevægelse blev grundlagt i 1957 i Cosio d'Arroscia i Italien af tre mindre grupper.² Blandt disse grundlæggere var den danske maler Asger Jorn og den franske teoretiker og filmmager Guy Debord de centrale, både i organisatorisk og i teoretisk henseende. I bevægelsens første fem år eksisterede en produktiv, omend ganske krisefyldt, sameksistens mellem æstetiske og mere politiske positioner, repræsenteret ved henholdsvis Jorn og Debord. Eksklusioner fulgte i bedste avantgardetradition løbende. Jorn trådte frivilligt ud i 1961, omend han i en rum tid deltog under dæksnavnet Keller og ligeledes finansierede bevægelsens tidsskrift i et par år frem. I 1962 kulminerede de interne stridigheder, da samtlige kunstnere blev ekskluderet, men flere af de ekskluderede videreførte arbejdet med kunsten under overskriften Bauhaus Situationiste. Efter opløsningen af bevægelsen i 1972 har mange af situationisternes teoretiske tekster cirkuleret i kunstneriske og aktivistiske kredse i bl.a. Frankrig, England og USA.³ Bevægelsens radikale mediekritik har,

² Le Mouvement International pour un Bauhaus Imaginiste (Asger Jorn, Giuseppe Pinot-Gallizio, Elena Verrone, Piero Simondo, Walter Olmo), l'Internationale Lettriste (Guy Debord og Michèle Bernstein) samt The London Psychogeographical Committee (Ralph Rumney).

³ Jf. bl.a. Sam Cooper: *The Situationist International in Britain: Modernism, Surrealism, and the Avant-Garde*, London 2016.

Ill. 1. Asger Jorn og Guy Debord i baglokalet i Johannes Jensens fotoforretning i Silkeborg. På turen til Danmark blev de forrige måneders krise afsluttet, hvilket var forudsætningen for grundlæggelsen af en ny avantgardebewægelse.
Fotografi: Johannes Jensen, Museum Jorns arkiv.

først og fremmest i kraft af Debords bog *La Société du spectacle* fra 1967, der er oversat til mange sprog, vundet en bredere genklang.

Med årene er der blevet etableret et omfattende forskningsfelt inden for denne del af efterkrigstidens kunst i særligt Frankrig og USA, hvor til bl.a. kommer væsentlige tyske, engelske, spanske og danske bidrag. Forskningen har i store træk fokuseret på: 1) bevægelsen Situationistisk

Internationale, herunder tidsskriftet og de centrale teoretiske tekster;⁴ og 2) Guy Debords liv og levned, herunder særligt forbindelsen til Situationistisk Internationale.⁵ En nyere gren er forskning inden for de grupperinger, der blev ekskluderet af Situationistisk Internationale, herunder bl.a. Bauhaus Situationiste, der insisterede på, at de var en "2. Situationistisk Internationale" og så at sige repræsenterede den fortrængte kunstneriske side af bevægelsen. Forskningsbidrag som disse hævder, at en del af Situationistisk Internationales aktuelle relevans netop ligger i de tidlige forsøg på den konfliktfyldte sameksistens af kunst og politik, hvor bevægelsen var mere dynamisk og mindre dogmatisk.⁶

Kernen i forskningsfeltet har længe været aktørernes teoretiske tekster. En grundlæggende anderledes og ny tendens inden for feltet er derimod et øget *historisk-arkivisk* fokus, der supplerer og i visse tilfælde kontrasterer de tidlige forskningsbidrag, hvilke ofte havde en diskursiv og aktivistisk karakter. Baggrunden for denne nyorientering har flere årsager: Afstanden i tid, tilgængeliggørelsen af nyt kildemateriale på offentlige institutioner, publicering af arkivmateriale og øjenvidneberetninger i bogform – samt de nye forskningsspørgsmål som dermed muliggøres.

Arkiver i Danmark og udlandet

For projekter, der har produktions-, distributions- og/eller receptions-historiske implikationer, spiller arkiver en central rolle. Breve og andre upublicerede dokumenter kan være med til at verificere, kontrastere og/eller supplere den eksisterende viden eller endog initiere nye delområder inden for området. Centrale er ikke overraskende Jorns og Debords respektive arkiver, der befinder sig på hhv. Museum Jorn i

⁴ Jf. nyere bidrag såsom Fabien Danesi: *Le mythe brisé de l'Internationale situationniste: l'aventure d'une avant-garde au cœur de la culture de masse, 1945-2008*, Dijon 2008; Patrick Marcolini: *Le mouvement situationniste: une histoire intellectuelle*, Montreuil 2012; Éric Brun: *Les situationnistes. Une avant-garde totale (1950-1972)*, Paris 2014, og Anna Trespeuch-Berthelot: *L'internationale situationniste. De l'histoire au mythe*, Paris 2015.

⁵ Jf. Christophe Bourseiller: *Vie et mort de Guy Debord 1931-1994*, Paris 1999, revideret udgave, 2012; Jean-Marie Apostolidès: *Debord. Le naufrageur*, Paris 2015.

⁶ Jf. særligt Mikkel Bolt Rasmussen og Jakob Jakobsen (red.): *Expect Anything, Fear Nothing. The Situationist Movement in Scandinavia and Elsewhere* og *Cosmonauts of the Future. The Situationist Movement in Scandinavia and Elsewhere*, udgivet henholdsvis i 2011 og 2015.

Silkeborg og på Bibliothèque nationale de France i Paris.⁷ Arkiver, der er opstået på ganske forskellig baggrund. Hertil kommer flere andre arkiver i ind- og udland.

Jorns arkiv på Museum Jorn var på ingen måder en realitet, dvs. et "arkiv" selv i en vidtstrakt forståelse af begrebet, ved kunstnerens død i 1973. Arkivet blev skabt på baggrund af materiale fra boet, der i et gavebrev var skænket til Silkeborg Kunstmuseum, hvortil der i tidens løb kom doneret, testamenteret samt aktivt indsamlet materiale. Ordningen og systematiseringen af arkivet blev påbegyndt af Troels Andersen i løbet af 1970'erne.⁸ Kunstnerens arkiv har været en vigtig kilde, ikke mindst for Andersens autoritative Jorn-biografi,⁹ men arkivet har endnu kun i begrænset omfang været anvendt til forskning uden for områder, som Jorns billedkunst afgrænser, og i forskningslitteraturen fremstår Jorn trods sit engagement i forskellige kunstnergrupperinger ofte som den store ener, selvom arkivet til fulde dokumenterer Jorns netværk og betydningen af disse for udviklingen af hans kunst og tænkning (CoBrA, Mouvement pour un Bauhaus Imaginiste og Situationistisk Internationale). Museum Jorns arkiv indeholder derudover bl.a. efterladte papirer fra personer tæt på Jorn, her tænkes særligt på Guy Atkins, der udgav registranterne med Jorns malerier, og Robert Dahlmann Olsen, der havde sin egen samling af relevante publikationer, breve og andet kildemateriale, hvis arkiv ligeledes supplerer hovedarkivet.

Modsat Jorn foretog Debord efter alt at dømme en ganske systematiseret indsamling af materiale, både knyttet til Situationistisk Internationale og til sin æstetiske og politiske praksis.¹⁰ Men dette materiale endte først på en offentlig institution, da hans arkiv mange år efter

⁷ Asger Jorns arkiv, Museum Jorn, og Fonds Guy Debord, Bibliothèque nationale de France, Paris.

⁸ Tak til Troels Andersen (tidligere direktør for Silkeborg Kunstmuseum/Museum Jorn) for beredvilligt at besvare spørgsmål om Museum Jorns arkivs historik.

⁹ Derudover kan man fremhæve Karen Kurczynski, hvis ph.d.-afhandling fra 2005, er udkommet som *The Art and Politics of Asger Jorn. The Avant-Garde Won't Give Up*, Aldershot 2014.

¹⁰ Der har været tale om en mere eller mindre systematiseret indsamling af materiale knyttet til Situationistisk Internationale. Debord skriver om "l'immensité des archives – que j'ai classées aujourd'hui" (Brev til Bodson [25. maj] 1967, *Correspondance* vol. 3, Paris 2003, s. 222), "nos archives" (brev fra Debord til Eugène Bogaert, 6.10.1968, *Correspondance* vol. 3, s. 290), "mes archives" (brev fra Debord til Mustapha Khayati, 13.8.1965, *Correspondance* vol. 3, Paris 2003, s. 56).

Ill. 2. Asger Jorn og Guy Debord havde i 1950'erne og 1960'erne en intens korrespondance. På fotografiet ses nogle af Jorns breve til Debord. Museum Jorns arkiv, fotografi: forfatteren.

Debords død blev solgt til det franske nationalbibliotek. Forud var gået enkens forhandlinger med Beinecke Rare Book & Manuscript Library på Yale University i USA. I 2009 blev et aftalt salg imidlertid stoppet, da den franske stat valgte at erklære den erklærede statsfjendes arkiv for "trésor national", national kulturarv, hvorved staten fik forkøbsret. Efter intens fundraising, bl.a. ved afholdelse af luksusmiddage for mulige sponsorer, erhvervede Beinecke Library arkivet for lidt over to millioner euro. Et køb, der ikke just blev modtaget med begejstring i de aktivistisk-politiske fløje af forskningen. I 2011 åbnede Debord-arkivet for forskere og i 2013 vistes den store udstilling "Un art de la guerre" på Bibliothèque nationale de France med genstande fra arkivet. Publiceringen af materiale fra arkivet, herunder en række utrykte tekster

og Debords egne breve til andre, var påbegyndt før salget.¹¹ Ikke desto mindre indeholder arkivet stadigvæk betydelige mængder relevant og/eller ikke-anvendt materiale, bl.a. de breve, som Debord modtog, dokumenter fra samarbejdet med trykkere og forlag, talrige fotografier, forarbejder til bøgerne og filmene m.m.

Situationistisk Internationale opererede i flere lande samtidig og havde medlemmer i forskellige lande. I Håndskriftsamlingen på Det Kgl. Bibliotek i København befinder sig flere relevante arkiver. Det væsentligste er Jørgen Nashs arkiv, der er vigtigt for analyser af bruddet i 1962 og det kunstneriske arbejde i de følgende år. Nash, der var Jorns lillebror, arbejdede sammen med Jorn omkring flere bogudgivelser og indgik tillige fra 1959-1962 i Situationistisk Internationale. Nash var i et par år talsmand for den skandinaviske sektion af bevægelsen og en central del af den gruppe af kunstnere, der blev ekskluderet i 1962. Det efterfølgende arbejde i Bauhaus Situationiste er veldokumenteret i Jørgen Nashs to arkiver, der blev indleveret af kunstneren selv. De første 39 æsker blev afleveret til Håndskriftsamlingen i 1980, et materiale, der året efter udgjorde grundstammen i udstillingen "Poesien breder sig" på Det Kgl. Bibliotek.¹² I 1990 fulgte et supplement på 40 æsker.¹³ At materialet endte på Det Kgl. Bibliotek og ikke på Silkeborg Kunstmuseum skyldtes formentlig den konflikt mellem brødrene, der havde været fra begyndelsen af 1960'erne og helt frem til Jorns død i 1973. Men der kan også være tale om et spørgsmål om fordelingen af kulturel kapital: på Museum Jorn (det daværende Silkeborg Kunstmuseum) ville Nashs arkiv, som f.eks. Robert Dahlmann Olsens, ende som et arkiv under hovedarkivet, hvorimod Nashs arkiv på Det Kgl. Bibliotek udgør et selvstændigt arkiv i en samling, der tæller efterladte papirer fra bl.a. nationens fremmeste digtere og forfattere.

¹¹ Jf. Debords *Correspondance* bind "0"-7 (1999-2010) og *Œuvres* (2006). Hertil kommer udgivelser af upublicerede tekster og notater i hhv. *Œuvres*, Paris 2006, *Lire Debord* (red. Laurence Le Bras & Emmanuel Guy), Montreuil 2016, og *La Librairie de Guy Debord. Stratégie* (red. Laurence Le Bras), Paris 2018.

¹² "Poesien breder sig. Udstilling om Jørgen Nash", Det Kgl. Bibliotek, 1.10.1981-31.1.1982. Udover arkivmateriale indeholdt udstillingen malerier, træskulpturer, emaljarbejder og grafik, jf. notits i *Berlingske Tidende* 21.9.1981, s. 12. I forbindelse med udstillingen udgav kuratoren Lars Morell bogen *Poesien breder sig. Jørgen Nash, Drakabygget & situationisterne*, 1981. Jf. i øvrigt *Meddelelser fra Rigsbibliotekaren*, 32. årg., nr. 1, 1981.

¹³ Jørgen Nash: "Arkiv. Breve, manuskripter, scrapbøger, tryksager og fotos", Håndskriftsamlingen, Det Kgl. Bibliotek, København (acc. 1981/135 og supplementet acc. 1990/284).

På Randers Stadsarkiv befinder sig billedkunstneren J.V. Martins arkiv, et materiale, der i 1994, året efter Martins død, blev afleveret af arvingerne til denne institution i Martins hjemby.¹⁴ Omend mindre fremtrædende på den danske, for slet ikke at tale om den internationale, kunstscene, varetog Martin – efter eksklusionen af Nash – posten som talsmand for den skandinaviske sektion, en sektion, der i lange perioder kun omfattede ham selv. J.V. Martin udgav tre numre af *Situationistisk revolution* (en dansk pendant til bevægelsens fransksprogede hovedkanal *Internationale situationniste*), han var en tid medredaktør af tidsskriftet *Internationale situationniste* og med til at arrangere “Destruktion af RSG-6” i Odense i 1963, en af de ganske få udstillinger, som Situationistisk Internationale stod bag. Kildematerialet udgøres særligt af hans korrespondance, scrapbøger samt trykt og utrykt materiale fra den skandinaviske sektion. Som en kuriositet kan nævnes, at en del af materialet har forkullede kanter, hvilket skyldtes et endnu uopklaret bombeangreb på Martins bopæl i 1965! Dette kan i øvrigt måske være en del af forklaringen på, hvorfor Debord-arkivet indeholder et mere righoldigt materiale (plakater, avisudklip m.m.) fra den skandinaviske sektion end Martins eget arkiv gør. En anden årsag kan være, at Martin

Ill. 3. Visse dele af J.V. Martins efterladte papirer bærer præg af den bombe, der gik af i kunstnerens hus. Randers Stadsarkiv, fotografi: forfatteren.

¹⁴ J.V. Martins arkiv, A618, Lokalhistorisk arkiv, Randers Stadsarkiv.

ikke med samme akribi arkiverede sine egne papirer, selvom netop Martins forbindelser til Situationistisk Internationale var og også vil være hans *claim to fame*.

Udover arkiver knyttet til Jorn, Debord, Nash og Martin er materiale fra en række andre arkiver i Danmark og USA relevant i denne sammenhæng. Beinecke Rare Book & Manuscript Library på Yale University formåede ikke at erhverve Debords arkiv, men de har satsningsområdet "Postwar Culture" under hvilket de bl.a. har erhvervet andre arkiver knyttet til Situationistisk Internationale, herunder Jacqueline de Jongs arkiv. Efter sin eksklusion fra Situationistisk Internationale, var Jong udgiver af tidsskriftet *The Situationist Times*, hvis seks numre udkom i perioden 1962-1967. I arkivet, der blev overdraget til Beinecke i 2011-2013, findes bl.a. talrige dokumenter knyttet til Situationistisk Internationale og *The Situationist Times*. For sidstnævntes vedkommende eksisterede en særlig dansk forbindelse til Danmark, idet forlaget Rhodos stod for trykningen og distributionen af flere af numrene af *The Situationist Times*.¹⁵

Med til det tidsmæssigt og økonomisk omkostningskrævende arbejde i arkiverne hører nedprioriteringen eller endog fravælgelsen af arkiver, der ud fra de forskningsspørgsmål, som driver projektet, og de registranter, der eventuelt måtte eksistere, vurderes som mindre værdifulde. Skulle man ønske at kortlægge bevægelsen Situationistisk Internationale er der flere udenlandske arkiver af relevans såsom International institutt voor sociale geschiedenis i Amsterdam, Spur-Archiv i Berlin, Archiv van de Loo i München og Archivio Gallizio i Torino.

Her vil jeg begrænse mig til arkiver efter Jorn, Debord, Nash, Martin og Jong. Der er en række forskelle mellem arkiverne: Tydeligst er forskel i volumen: Jorns og Debords arkiver er klart de største, omend deres organisering og registrering gør det vanskeligt at omregne indholdet til standardiserede enheder eller antal hylde-meter, Nash-arkivet fylder 79 bindekapsler og er dermed noget større end både Jong-arkivet (31 æsker) og Martins arkiv (19 æsker). Arkiverne er endvidere blevet etableret på forskellig baggrund: Debords, Jongs

¹⁵ Jf. Jacqueline de Jong Papers, Beinecke Rare Book & Manuscript Library, Yale University, New Haven, USA. Af relevans fra samme bibliotek er Gil Wolman Papers. Wolman var Debords samarbejdspartner i årene op til grundlæggelsen af Situationistisk Internationale, først og fremmest i bevægelsen Internationale Lettriste. Dertil kommer et stort arkiv med materiale fra en af de store figurer i den sidste fase i Situationistisk Internationale, nemlig Gianfranco Sanguinetti.

og Nashs arkiver er i en vis forstand selv-kuraterede, omend omstændighederne har været forskellige. Jong og Nash har selv afleveret materialet, hvorimod Debords arkiv først blev solgt efter dennes død. Et springende punkt kan være den stand, som materialet blev indleveret i: har en egentlig arkivdannelse fundet sted eller er der blot tale om en ophobning af forskellige dokumenter, der siden hen er blevet sorteret af værtsinstitutionen? Dette spørgsmål kan kun besvares, såfremt der eksisterer dokumentation af den stand, som materialet blev afleveret i. Supplementet til Nashs arkiv blev f.eks. efter udsagn fra en kollega på Det Kgl. Bibliotek, der stod for det praktiske arbejde omkring transporten, afleveret i en ganske usorteret stand, dvs. på ingen måder kurateret og tilrettelagt. Jorn- og Martin-arkivet blev etableret efter deres død. Jorns arkiv er i øvrigt det eneste "åbne" arkiv, idet erhvervet eller doneret materiale løbende tilføjes arkivet, hvorimod de øvrige arkiver er lukkede, hvorfor nyt materiale i givet fald ville udgøre selvstændige supplementter.

Samtlige af de her nævnte arkiver er klausulerede; her er den primære forskel, hvorvidt det er arvingerne (Nash, Martin)¹⁶ eller institutionen (Jorn, Debord, Jong), der står som adgangsgivere. Alle arkiverne er dog helt eller delvist tilgængelige for forskningsprojekter, forskningsrelaterede aktiviteter i bred forstand og øvrige legitime interesser.

I enkelte arkiver er fotografering i skrivende stund tilladt (Jong, Jorn, Martin), hvorimod Bibliothèque nationale de France under henvisning til ophavsretsloven ikke tillader fotografering overhovedet i Debords arkiv, hvorfor transskription er den eneste, omend både stærkt tidskrævende og frustrerende, mulighed. Ingen af arkiverne eller substantielle dele af disse er blevet digitaliseret. Årsagerne kan, udover oplagte ophavsretsmæssige problematikker,¹⁷ bl.a. være økonomiske ressourcer og prioriteringer i den respektive institution. Debords arkiv danner eksempelvis ramme om en endnu uafsluttet og derfor økonomisk værdifuld publicering af materiale fra arkivet i trykte monografier. Konsekvensen er imidlertid den samme: både en geografisk begrænsning og en begrænsning i den måde, som man kan tilgå og eventuelt søge i materialet på. Såfremt en OCR-scanning eller scanning med et transskriptionsprogram a la Transkribus havde muliggjort fritekstsøgning i større tekstkorpora, ville dette være et sær-

¹⁶ Adgangstilladelse gives af hhv. Lis Zwick (Nashs enke) og Martins sønner.

¹⁷ Her udgør Museum Jorn undtagelsen, eftersom museet besidder ophavsretten til Jorns værk.

deles værdifuldt redskab. Hvor digitaliseringen, såfremt den er mulig i ophavsretslig henseende, helt overordnet trækker i retning af større tilgængeliggørelse, trækker ændrede juridiske forhold, såsom implementeringen af EU's GDPR-lovgivning, i den stik modsatte, idet en materialetype som breve jo ofte kan være fyldt med personfølsomme data.

Udover de fysiske arkiver har digitaliseringen af tidligere trykt materiale skabt nye søgbare arkiver såsom Det Kgl. Biblioteks digitale avisarkiv Mediestream. I f.eks. et receptionshistorisk studie er adgangen til kildemateriale i aviserne essentiel og fritekstsøgningerne muliggør en fundamentalt anden tilgang end hidtil inden for dette felt.¹⁸ Aviser fungerer som en art svampe, der suger stort og småt til sig – fra forsideheder til petitstof og notitser. Informationer, der hurtigt forældes, men som ud fra et historisk perspektiv kan vise sig at være mere eller mindre nyttigt kildemateriale for fremtidige forskningsspørgsmål. Som kilde til datidens offentlige reception er der imidlertid også grund til at være varsom. Mediestream er begrænset til aviser og inkluderer eksempelvis ikke tidsskrifter.¹⁹ Ikke alle relevante aviser er med, dels fordi listen over digitaliserede dagblade i Mediestream ikke er komplet, dels fordi arkivet kun indeholder danske aviser. I forhold til sidstnævnte er det værd at bemærke, at de omfattende scrapbøger i Nash-arkivet ikke kun dokumenterer (store dele af) den danske reception, men tillige indeholder artikler fra svenske dagblade, idet Nash havde sin primære base på gården Drakabygget i sydsvenske Örkelljunga. Nash indsamlede tilsyneladende med stor omhu resultaterne af sit kunstneriske virke og tilhørende pr-arbejde. Dertil kommer, at de resultater, der kommer frem i en fritekstsøgning, som følge af scanningskvaliteten ikke nødvendigvis dækker det faktiske antal eksisterende artikler.²⁰

Det digitale avisarkiv har desuden en række andre anvendelsesmuligheder: Avisartikler, der befinder sig i danske arkiver, herunder i scrapbøger, hvor avisens navn og udgivelsesdato er klippet væk, kan ofte lokaliseres. Pressemeddelelser, der i dag er gået tabt, kan delvist rekonstrueres ud fra enslydende genbrug af formuleringer i notitser i

¹⁸ Dette kildemateriale er i skrivende stund forbeholdt brugere, der har adgang til computere placeret på et fåtal af danske biblioteker.

¹⁹ Et tidsskriftsarkiv som tidsskrift.dk dækker endnu så lidt, at man ikke kan skrive receptionshistorie på baggrund af dette.

²⁰ Andre forbehold: Aviskribenternes viden kan endvidere være mangelfuld og de kan bevidst fordreje fakta. Navne kan være stavet forkert og begivenheder utilstrækkeligt parafraseret.

flere aviser. Andre anvendelser, der hidtil møjsommeligt eller slet ikke har kunnet finde sted, muliggøres nu.

I arkivarbejde kan man støde på relevante arkiver, der desværre ikke stilles til rådighed for forskningen og andre, der p.t. er utilgængelige, "i proces", som følge af ordning. Endelig kan der være private arkiver, der ikke er del af en institution, men hvor et uformelt samarbejde alligevel lader sig etablere. Man bør her måske også nævne de arkiver, der slet ikke eksisterer eller eventuelt ikke eksisterer endnu! Et arkiv efter den litografiske anstalt Permild & Rosengreen eksisterer eksempelvis ikke, hvilket er en stor skam, eftersom væsentlige publikationer, såsom Jorn og Debords eksperimenterende montagebøger *Fin de Copenhague* (1957) og *Mémoires* (1959), blev trykt hos dem. Andre relevante "potentielle" arkiver kunne være etableret af f.eks. Michèle Bernstein (f. 1932), Debords kæreste i 1950'erne og dele af 1960'erne og en vigtig del af den første fase af Situationistisk Internationale. Et andet "manglende" arkiv er papirer m.m. efterladt af Jens Jørgen Thorsen (1932-2000), en af Jørgen Nashs centrale samarbejdspartnere i Bauhaus Situationiste. Arkivlandskabet forandrer sig over tid, hvilket som oftest betyder nye muligheder inden for et givent forskningsfelt.

Arbejdet i arkiverne

Arbejdet i arkiverne kan føles som en håndtering af en række brikker i et særdeles omfattende puslespil. Et spørgsmål rejst i et arkiv, f.eks. med udgangspunkt i en kilde, kan tænkes besvaret i et andet arkiv. Et arkiv står meget sjældent alene, men kan ofte være flettet ind i et helt netværk af arkiver, uagtet at forbindelseslinjerne nogle gange er relativt få. Som eksempel kan nævnes Debords tekst "La Démesure mesurée" (Det mådelige umådehold). Teksten, der befinder sig i Debords arkiv,²¹ er et aldrig trykt modsvar til Torben Brostrøms berømte programartikel i *Vindrosen* i 1959.²² Hvordan kan det være, at Debord på ret overraskende vis forsøgte at intervenere i et dansk litterært felt og hvorfor blev den ikke trykt af redaktørerne Klaus Rifbjerg og Villy Sørensen? Spørgsmål, der rejses i Paris, men rent faktisk kun kan besvares med udgangspunkt i to arkiver, der befinder sig 1200 kilometer

²¹ Teksten er optrykt i Debords *Œuvres*, Paris 2006, s. 452-456.

²² Jf. Torben Brostrøm: "Det umådelige mådehold", *Vindrosen* nr. 1, 1959, s. 3-12.

væk, nemlig Jørgen Nashs arkiv og *Vindrosens* brevarkiv i Håndskriftsamlingen i København.²³

Arkivernes omfang kan friste til at tro, at *hvis det har eksisteret, så findes det hér*. Kunsthistorikeren Helle Brøns har om Museums Jorns arkiv skrevet, at det “netop på grund af omfanget, [kan] siges at vække en appetit efter at vide alt om [Asger Jorn]; det afføder en forestilling om, at det er muligt at konstruere en fuldstændig og “sand” udgave af kunstnersubjektet”.²⁴ Et begær, som Brøns afviser fristelsen af, i erkendelsen af, at kunstnerfiguren, der lader sig etablere på baggrund af arkivet, altid vil være en diskursiv og fragmenteret størrelse. Ikke desto mindre fylder den biografiske Jorn så meget, at Brøns lader “hans offentlige mytologi og biografiske omstændigheder” indgå som “én af værkernes mange betydningshorisonter og produktionsbetingelser”.²⁵ Anderledes med Troels Andersen, der i sin biografi om Jorn giver en meget loyal, men via pligtskyldig henvisning til konkrete dokumenter i arkivet, også lidt ‘overfladisk’ tolkning af Jorn. Stik modsat har Jean-Marie Apostolidès på baggrund af det omfattende arkivmateriale i Debord-arkivet, i (skandale)biografien *Debord. Le Naufrageur* (2015) forsøgt at læse Debord mod hårene, dvs. understrege brud snarere end kontinuitet, og via en psykologiserende metode forsøgt at kortlægge selv de mest skjulte, endog regulært forbudte, følelser og handlinger hos Debord.²⁶

Det er dog vigtigt at huske på, at puslespillet er en metafor, og at metaforer aldrig er uskyldige. “Puslespillet” eksisterer ikke, slet ikke i bestemt form. Mange puslespil ville kunne lægges, omend aldrig gøres færdige, idet der ville være bunker af brikker, der ikke passede ind. At udvalgte “brikker”, det være hele arkiver eller enkelte dokumenter, er interessante skyldes – hvis man følger det funktionelle kildebegreb – ikke brikken i sig selv, men derimod de forskningsspørgsmål, der er udgangspunktet for studiet, og de(t) svar, som en given kilde kan give.

²³ Jf. Thomas Hvid Kromann: “Et umådeligt mådehold? En lille litteraturhistorie om Guy Debords nedsabling af Torben Brostrøms berømte programartikel fra 1959”, *Tania Tender Thyme. Festskrift til Tania Ørum* (red. Elisabeth Friis & Lene Koch), 2015, s. 181-198.

²⁴ Helle Brøns: *Maskulin standhaftighed. Køn, materie og populærkultur i Asger Jorns kunstpraksis*, 2014, s. 18.

²⁵ *Ibid.*, s. 19.

²⁶ jf. Apostolidès’ analyser af Debords påståede incestuøse forhold til sin søster, sin homoerotiske fascination af en ungdomsven og det selvmord, som Debord overvejede, da han var ung.

Rekonstruktionen trækker på et materiale, der altid i mere eller mindre grad vil være et “partial, incomplete, and necessarily biased view of the events they ostensibly report” som historikerne Martha Howell og Walther Prevenier skriver.²⁷ De to historikere understreger, at det basalt handler om udvælgelse af troværdige kilder, der behandles troværdigt og skaber troværdige narrativer om fortiden.²⁸

At arbejde historisk er at efterprøve etablerede narrativer ud fra det tilgængelige kildemateriale – og selv at undgå at etablere narrativer på et ikke-reflekteret grundlag. Selv periodiseringer og kronologier, der kan forekomme at være ganske neutrale, implicerer linearitet og en deraf følgende kausalitet af kompleksitetsreducerende karakter.²⁹ Historieskrivningen inden for Situationistisk Internationale følger stort set *historien* om bevægelsen, der i bedste aristoteliske stil tilsyneladende har en begyndelse, en midte og en afslutning som en episk fortælling: En begyndelse, der finder sted ved konferencen i Cosio d’Arroscia, hvor tre bevægelser fusioneres i Situationistisk Internationale, en midte, hvor kunstnerne fordrives fra bevægelsen og en afslutning, hvor bevægelsen kulminerer med udgivelsen af *La Société du spectacle* i 1967 og et heraf følgende aktivistisk-politisk engagement toppe under urolighederne i Paris i maj 1968, hvorefter den få år efter imploderer. Denne historie har været rammesættende for langt de fleste studier af Situationistisk Internationale, men der er flere problemer. Udviklingslinjen har et teleologisk skær og udelukker eller underspiller i vidt omfang den initiale og i vidt omfang produktive ambivalens, der var kendetegnende for samarbejdet mellem Jorn og Debord. En flerstrengt historie om Situationistisk Internationale, der fortsætter som to selvstændige sektioner er heller ikke mulig ud fra denne grundlæggende rammesætning. Historien om Situationistisk Internationale har i øvrigt modsvaret (eller reproduceret) Debords egen forestilling, hvilket også kom til udtryk i Jean-François Martos’ *Histoire de l’Internationale situationniste*, en biografi der udkom i 1989 på Champ Libre, et forlag, hvor Debord fungerede som en art grå eminence. Inden udgivelsen havde Debord været i tæt kontakt med forfatteren. På denne vis etableres et teoretisk-diskursivt narrativ, hvor

²⁷ Martha Howell og Walther Prevenier: *From Reliable Sources. An Introduction to Historical Methods*, Ithaca & London 2001, s. 2.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid., s. 120-121 og 128.

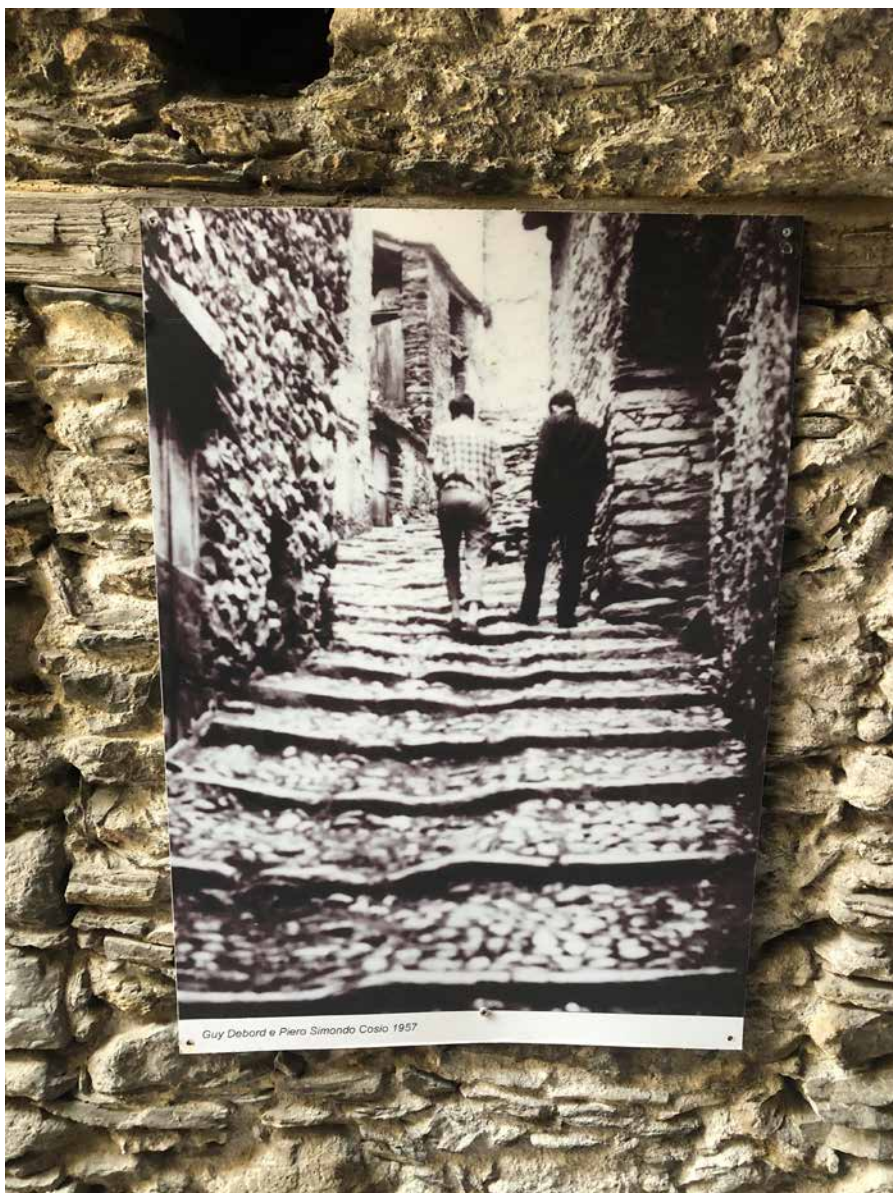
et fåtal af personer og ditto centrale teoretiske tekster spiller en afgørende hovedrolle.

Arbejdet i arkivet kan i øvrigt også kaste et nyt blik på tekster fra arkivet, der er udgivet posthumt. I Debords *Œuvres* (2006) er en række hidtil upublicerede tekster inkluderet. Disse tekster er ikke trykt i faksimile, men derimod renskrevet og sat op på lige fod med de tekster, der blev trykt i Debords levetid. Der er tale om en slags utilsigtet typografisk bedrag: kun i arkivet kan man se denne eller hin teksts grad af færdiggørelse, hvilket kan betyde noget for vægtningen af udsagnet. Her kan det være nyttigt at sammenholde den posthumt publicerede tekst med det originale dokument, hvilket først blev en mulighed da Debord-arkivet åbnede.³⁰

Anvendelsen af et større og komplekst forbundet netværk af arkiver betyder imidlertid også, at sproglige kompetencer bliver afgørende for hvilken type forskning, der reelt kan bedrives. Udover læsefærdighed i fransk, engelsk og tysk, kan et solidt kendskab til både dansk og svensk være afgørende for at kunne følge sporene i en international bevægelse som Situationistisk Internationale. Sprogfærdighederne bliver rammesættende for hvilken forskning, der reelt kan bedrives.³¹ Den "franske" fortælling kan vanskeligt udfordres af forgreninger, hvis kildemateriale ikke er skrevet på fransk eller engelsk. Dertil kommer økonomiske og geografiske vanskeligheder, eftersom arkivstudier på mange lokaliteter kan være dyrt og besværligt. I forskningsarbejdets grundlæggende hermeneutiske arbejde, hvor teser, udfærdiget på baggrund af forskningsspørgsmålene, løbende revideres i arbejdet med kildematerialet, spiller de geografiske afstande (hvor mange arkivbesøg er der tid og råd til?) og institutionelle begrænsninger (i hvilket omfang materialet må materialet affotograferes?) en betydelig rolle. Forhold som disse kan synes banale, men de er *de facto* med til at rammesætte den forskning, der foretages – og ikke foretages.

³⁰ En ikke tidligere trykt tekst som "Sur le hasard", der med sin tilsyneladende programmatisk opstilling virker *fit to print*, fremstår i arkivet snarere som en art nummererede arbejdsnotater, skrevet i maj 1957 efter at Debord havde været på en tur til Danmark med Jorn.

³¹ Et fåtal af udenlandske forskere uden for Norden såsom Karen Kurczynski og Klaus Müller-Wille behersker de relevante sprog, hvilket muliggør deres bredere anlagt studier.

Ill. 4. I 2017 kunne Cosio d'Arrosia fejre 60-året for grundlæggelsen af *Situationistisk Internationale*. Fotografi: forfatteren.

Ill. 5. Den labyrintiske middelalderkerne i Cosio d'Arrosica matchede perfekt situationisternes fascination af labyrinter. 60 år senere er den gamle bydel stort set uforandret.
Fotografi: forfatteren.

Debords kuratering af eftermålet

Situationistisk Internationale er et genstandsfelt, hvor der synes at være en vis hang til (selv)mytologisering, både blandt aktørerne selv og hos de personer, der i egen selvforståelse videreførte situationisternes kritiske projekt. Arkivet er i den forbindelse et vigtigt redskab, hvilket jeg vil vise med udgangspunkt i Debords *arkiviske praksis*.

Kort efter at Situationistisk Internationale var blevet grundlagt i 1957, skrev Debord i et brev til Jorn, at de med fordel kunne skabe en myte omkring den lille flække i de liguriske alper i Italien, hvor mødet fandt sted.³² Strategien virkede over al forventning: *Cosio d'Arroscia* er blevet et central topos i efterkrigstidens avantgardehistorie. I Ralph Rumneys sort-hvide fotografier fra dagene i Cosio d'Arroscia, fotografier, der i dag indgår i Debord-arkivet i Paris,³³ illustreres denne legende på fornemste vis: hele idéen om en tilbagetrækning, en mobilisering, i en art bjergfæstning oppe i de liguriske alper; en bykerne fra middelalderen, hvor stenhusene med deres grove vægge og skæve trapper samt de talrige små passager, i sig selv var labyrintisk og dermed perfekt matchede situationistisk tankegods. Ved et besøg i byen i efteråret 2018 kunne jeg ved selvsyn konstatere, at middelalderkernen var intakt og at mure og bygninger langt hen ad vejen fremstod som de gjorde for over 60 år siden, men også at den del af byen, der var fra nyere tid, ikke figurerede på de oprindelige fotografier.

Allerede tidligt kan man hos Debord spore en fascination af arkivet som arbejdsredskab. I første nummer af *Internationale situationniste* antydedes det, at der skulle eksistere et regulært situationistisk arkiv – et arkiv, der i øvrigt havde indlemmet et arkiv tilhørende Internationale Lettriste, den bevægelse, som Debord havde været del af, inden den fusionerede med to andre bevægelser (Mouvement pour un Bauhaus Imaginiste og London Psychogeographical Comitee) og blev til Situ-

³² “Je pense comme toi qu’il nous faut présenter la “conférence de Cosio” comme le point de départ de notre activité nettement organisée et, à partir de maintenant, avancer vite (il faut créer tout de suite une nouvelle légende à notre propos)”, jf. brev fra Debord til Jorn 1.9.1957, *Correspondance* vol. 1, Paris 1999, s. 24.

³³ “Photographies du congrès d’Alba et de la conférence de Cosio d’Arroscia”, “Papiers, photographies et objets personnel”, Fonds Guy Debord, Bibliothèque nationale de France.

ationistisk Internationale.³⁴ I 1959 startede situationisterne på Jorns initiativ "Bibliothèque d'Alexandrie",³⁵ der bl.a. inkluderede en lille serie af kunstnermonografier, og i 1960 lagde Debord planer for et såkaldt "situationistisk bibliotek" i Silkeborg, hvor dokumenter fra den situationistiske bevægelse og deres forgængere skulle huses.³⁶ Initiativer som disse, hvor ufuldendte de end forblev, viser fascinationen af arkiver og biblioteker, der havde til formål at dokumentere situationisternes aktiviteter og samtidig kortlægge bevægelsens genealogi. For sidstnævnte formåls vedkommende handlede det om at dokumentere en udviklingshistorie, hvori situationisterne fremstod som de legitime arvinger til avantgardebevægelser som dadaisterne og surrealisternes – og samtidig lagde disse bevægelser bag sig ved at forsøge at overskride kunsten. De arkiver, som Debord opererer med her, var bevægelsens egne arkiver, ikke de officielle institutioners.

Ordet "archive" dukker også op en del gange i Debords korrespondance. Arkivet er efter alt at dømme et strategisk arbejdsredskab, hvorfor det har en potentielt prekær karakter. En kuriøs, men ikke desto mindre ganske sigende, anekdote er, at Debord i 1969 således bifaldt, at Gianfranco Sanguinetti, Debords ven og et vigtigt medlem af de sidste års Situationistisk Internationale, af sikkerhedsmæssige årsager skjulte sit arkiv under buret, hvori dennes pytonslange fra Indonesien befandt sig!³⁷ Arkivet skulle ikke risikere at falde i modstandernes hænder. Tyve år senere skrev Debord i et brev til en anden forfatter,

³⁴ I anknytning til Gilles Ivains artikel "Formulaire pour un urbanisme nouveau" blev der refereret til to forarbejder som teksten var blevet etableret på baggrund af, forarbejder, der som nr. 103 og 108 skulle befinde sig i et såkaldt "Archives situationnistes" (*Internationale situationniste* nr. 1, s. 20). Hvorvidt et sådant rent faktisk eksisterede vides ikke.

³⁵ Bibliothèque d'Alexandrie var initieret af Jorn og modelleret efter *Bibliothèque de Cobra*, jf. Debords brev til Maurice Wyckaert, 24.8.1960, *Correspondance* vol. 1, Paris 1999, s. 373.

³⁶ Jf. "La Bibliothèque situationniste de Silkeborg", *Internationale situationniste* nr. 5, december 1960, optrykt i Debord: *Œuvres* (2006), s. 565. Planen over biblioteket, "Plan général de la bibliothèque situationniste de Silkeborg", der befinder sig i Museum Jorns arkiv og blev trykt i *Œuvres* s. 566-570. Det situationistiske bibliotek var udgangspunkt for udstillingen "The Most Dangerous Game" på Haus der Kulturen der Welt i Berlin i 2018, jf. Wolfgang Scheppe og Roberto Ohrt: *The Most Dangerous Game*, bind 1-2, Berlin 2018. For Debord og andres biblioteker, se Olivier Belin, Catherine Mayaux et Anne Verdure-Mary (red.): *Bibliothèques d'écrivains: Lecture et création, histoire et transmission*, Paris 2019.

³⁷ Brev fra Debord til Gianfranco Sanguinetti, 21.2.1969, *Correspondance* vol. 4, Paris 2004, s. 29.

at arkiver var fremtidens våben.³⁸ I øvrigt havde mange af Debords film og bøger en slags arkivisk karakter, eftersom der i vidt omfang blev anvendt præfabrikeret materiale som i større eller mindre grad blev udsat for et “détournement”, en fordrejning i forhold til den oprindelige kontekst.³⁹

Det var som tidligere nævnt Debords enke, ikke Debord selv, der satte arkivet til salg og dermed startede den proces, der førte til, at det endte på Bibliothèque nationale de France. Sorteringen af materialet har Debord imidlertid selv været inde over. Selvom der ikke beviseligt indgår materiale fabrikeret med henblik på pleje af det fremtidige eftermæle, bør man således være opmærksom på aktørernes mulige hensigter. I særdeles omfangsrige arkiver kan alt dog ikke være kurateret, og arkiverne kan indeholde materiale, der muliggør, at man for eksempel læser *Debord mod Debord*, dvs. sammenholder den unge Debords breve og notater, på trods af den unge Debord bestemt heller ikke var blottet for grandios avantgarderetorik, manipulation og veritabel melankoli, med den sene Debords selvhistorisering.

Et arkiv er aldrig fuldstændigt. Reelle *totalarkiver* eksisterer ikke, højst særdeles inklusive af slagsen.⁴⁰ En kunstnerisk praksis og et liv er aldrig udtømmeligt dokumenteret. Ethvert arkivarbejde må derfor adressere spørgsmålet om det materiale, der *ikke* befinder sig i et givent arkiv. I mange tilfælde er det dog, medmindre der eksisterer troværdige vidnesbyrd om processen, uhyre svært at afgøre hvad der præcist kunne være indgået og hvad årsagen til dette fravær er. Er der tale om materiale, der er forsvundet i løbet af et langt liv? Er der tale om bevidst kasseret materiale fra arkivskaberens side og udgør denne kassation i givet fald et forsøg på en bevidst tilrettelæggelse af sit eftermæle? Er der tale om en institutionel ordening og frasortering – og i hvilket omfang er principperne for denne frasortering og dens faktiske praksis dokumenteret? Et kendetegn ved mange arkiver er ofte, at arkivskaberens egne breve ikke er gemt i arkivet, men derimod spredt i en række andre arkiver, idet der i korrespondancens natur kun befinder sig de breve, som arkivskaberens selv modtog. I Debords

³⁸ “[...] et gardez bien toutes ces archives comme autant d’armes d’avenir”, Brev fra Debord til Nicole Debrie, 24.10.1989, *Correspondance* vol. 7, Paris 2008, s. 121.

³⁹ Jf. bl.a. Guy Debord og Gil J Wolman: “Mode d’emploi du détournement”, *Les Livres nus*, nr. 8, maj 1956, s. 2-9.

⁴⁰ Jf. f.eks. forfatteren Peter Seebergs idé om et “totalarkiv”. For en analyse af denne (utopiske) idé og det konkrete arkiv, som det afstedkom, se Anders Juhl Rasmussen: *Under stadig skælven. Peter Seebergs arkiv og værk*, 2018.

arkiv er det tydeligt, at der mangler breve fra flere centrale personer, herunder ikke mindst den belgiske forfatter og billedkunstner Marcel Mariën, der udgav det surrealistiske tidsskrift *Les Lèvres nues* (1954-1958), hvori flere centrale teoretiske tekster skrevet af Guy Debord blev trykt; bl.a. tekster om teknikker såsom “dérive” og “détournement”, der skulle blive væsentlige i Internationale situationniste.⁴¹ Desuden eksisterede et tæt samarbejde mellem Mariën og Debord i forhold til distribution og tryk af publikationer. I udgivelsen af de 59 breve i *Lettres à Marcel Mariën* (2015),⁴² begræder udgiveren François Coadou, at Mariëns breve *ikke* blev bevaret af Debord. Materialet befinder sig heller ikke i det omfangsrige Mariën-arkiv i Bruxelles.⁴³ Brevvekslingen mellem Mariën og Debord, der både kvantitativt som kvalitativt var central i perioden op til grundlæggelsen af Situationistisk Internationale, stoppede uden ydre årsag kort før grundlæggelsen af den nye bevægelse. Årsagen til kasseringen af brevene kendes ikke. Men det betyder, at denne korrespondance og deres samarbejde kun kendes fra den ene parts side. Måske er dette en del af forklaringen? At Debord ønskede at placere sig selv i centrum for den historie, der skal skrives, ved at skrive væsentlige samtalepartnere ud? Man kan i hvert fald få den tanke, når Debords trykte korrespondance, som enken har forestået udgivelsen af, kun inkluderer Debords egne breve og når hun med retslige skridt forhindrede Jean-François Martos i at udgive Martos-Debord-korrespondancen.⁴⁴

Flere steder i sekundærlitteraturen om Debord optræder anekdoten om, at Debord kort tid før sit selvmord i 1994 ved en privat sammenkomst skulle have sagt til vennen Richardo Paseyro, at Debord og hustruen Alice havde brændt en masse overflødige papirer og gemt det vigtige. Kilden er tvivlsom, men der hersker ingen tvivl om, at en

⁴¹ Jf. “Introduction à une critique de la géographie urbaine” (nr. 6, september 1955), “Hurlements en faveur de Sade” (nr. 7, december 1955), “Mode d’emploi du détournement” (m. Gil J Wolman, nr. 8, maj 1956) og “Théorie de la dérive” (nr. 9, november 1956). Dertil kom kollektive tekster plus tekster af andre medlemmer af Debords Internationale Lettriste, jf. François Coadou (red.): *Lettres à Marcel Mariën*, Paris 2015, s. 20.

⁴² Jf. Coadou (red.), 2015. Materiale var i forvejen kendt, eftersom det indgik i bind “0” og 1 af Debords *Correspondance*.

⁴³ Fonds Marcel Mariën, Archives et Musée de la Littérature, Bibliothèque royale de Belgique.

⁴⁴ Jf. Jean-François Martos’ *Correspondance avec Guy Debord*, Le fin mot de la histoire, Paris 1998, der blev forbudt, og dennes kommentarer til sagen samlet i *Sur l’interdiction de ma “Correspondance avec Guy Debord”*, Paris 1999.

sortering *er* sket. Om man ligefrem, som kritikeren Yan Ciret gør det,⁴⁵ kan kalde denne sortering for en “autodafé”, dvs. både en dom over inkvisitorisk materiale og en efterfølgende afbrænding af materialet, er jeg skeptisk overfor. En mere neutral betegnelse kunne være “kassering af materiale”, uanset om det kasserede røg i brændeovnen eller blot i skraldespanden på Debords øde landsted i Champot. Særligt i tilfældet Debord, der var uhyre bevidst omkring mytedannelse og som efterlod sig et omfattende arkiv, er der dog ingen tvivl om, at man skal være opmærksom på hvilke dokumenter, der ikke er der, men kunne have været det. I Jorns arkiv er der, må man formode, relevant materiale, der mangler, men her synes det ikke at være udtryk for en systematisk udvælgelse, en kuratering af et helt arkiv, idet materialet, som tidligere anført, forelå ganske spredt, da Jorn døde i 1973.

Kritikken af arkivet

“Arkivet” som begreb og som institution besidder i en situationistisk kontekst en ambivalent status. På den ene side kan et arkiv tilgængeliggøre et heterogent kildemateriale, hvorfor det potentielt muliggør en modhistorie, der kan adskille sig fra den officielle diskurs inden for et område og arkiv-begrebet anvendes f.eks. også på pro-situationistiske hjemmesider, der distribuerer oversættelser af situationisternes tekster, der ikke var eller er underlagt copyright.⁴⁶ På den anden side er arkiver indlejret og i et vist omfang reguleret af institutionelle praksisser. Jens Jørgen Thorsen skrev f.eks. i 1982 om “mordet på Asger Jorn”. Thorsens mordanklager drejede sig om *karaktermordet* på Jorn, der ifølge Thorsen efter sin død var blevet reduceret til en ufarlig og apo-

⁴⁵ “Nous avons fait le tri, brûlé une masse de papiers inutiles et gardé ici à la disposition de mes lecteurs tout ce qui importe”, citeret efter Yan Ciret: “Lautodafé de Guy Debord”, *Dérives pour Guy Debord* (red. Jacob Rogozinski og Michel Vanni), Paris 2010, s. 34 (her tilskrives ophavet til historien Christophe Bourseiller, en tale i forbindelse med en konference i 2007). Bourseiller anvender citatet i sin *À gauche, toute! : trotskistes, néo-staliniens, libertaires, «ultra-gauche», situationnistes, altermondialistes*, Paris 2009, s. 208.

⁴⁶ “Situationist International Archive” (<https://www.cddc.vt.edu/sionline/si/situ.html>), Situationist Internationale Archive 1957-1972 (<http://notbored.org/index1.html>) og “Situationist International Anthology” (<http://www.bopsecrets.org/SI/>). Imidlertid er der her tale om allerede publicerede tekster, hvorfor man måske snarere burde tale om situationistiske biblioteker? Christophe Bourseiller anvendte også arkivbegrebet i sine fem numre af *Archives & documents situationnistes*, der udkom på Denoël i 2001–2005.

litisk kunstner.⁴⁷ Et andet “mord” bestod i at Silkeborg Kunstmuseum (det nuværende Museum Jorn) under Troels Andersens ledelse ikke gav adgang til arkivet: “museets arkiv forblev i kasserne og skabene. Asger havde ønsket at museet skulle blive et STUDIESTED. Men der var hverken penge eller vilje til at gøre arkiverne brugbare. Og det er der nu gået over 10 år med.”⁴⁸ Uagtet rimeligheden af Thorsens kritik, er det tydeligt, at arkivet her fremstår som et potentielt mulighedsrum for fremtidige fortolkninger af personen og oeuvre. Problemet er ikke, at arkivet befinder sig på en institution, men snarere institutionens gældende praksis i forhold til tilgængeliggørelse.

Kunsthistorikeren Mikkel Bolt og billedkunstneren Jakob Jakobsen har ved flere lejligheder rejst kritik af arkivet som et magtinstrument:

“Arkivet er med andre ord et magtinstrument, det er det sted, hvor historien skabes og iscenesættes med henblik på at legitimere det aktuelle. Derfor er arkivet kendetegnet ved orden, effektivitet og fuldstændighed, og præsenterer sig endda som den neutrale opbevaring af objekterne. Sådan er historien. Men i virkeligheden er arkivet en måde at reducere sociale relationer til fastlåste billeder.”⁴⁹

Arkivet fremstilles her som en institutionaliseret fiksering. Ligeledes har Bolt og Jakobsen kritiseret “the ruling Debord industry”,⁵⁰ herunder den stilling, som arkivet indtager. I forbindelse med udstillingen og den tilhørende bog *This World We Must Leave. En forestilling om revolution* (2010), forsøgte de derfor at etablere et *modarkiv*. Denne ophobning af artefakter fra situationisterne var “et forsøg på at skabe en mere flydende form for hukommelse, hvor det, der huskes, ikke reduceres til nutidens døde modstykke, men erindres på en ny måde, hvor det virker som en frembrydende kraft i dag.”⁵¹ Men tingene er

⁴⁷ Thorsen betegner Jorn som “Statsfjendtlig/ anarkist/ Kommunist/ Vagabond/ Revolutionær/ Kussetyv/ Forkæmper for folkelighed/ Bombemand/ Galskabsfilosof/ Drømmer/ Mæcen/ Igangsætter af farlige oprør i den vestlige verden/ Hadefuld/ Antidansk”, jf. Jens Jor(ge)n Thorsen [Jens Jørgen Thorsen]: “Mordet på Asger Jorn”, *Drakbygget. Tidsskrift for kunst mot atombomber, påvar och politiker* nr. 6-7-8, Örkelljunga 1982, s. 91.

⁴⁸ Thorsen 1982, s. 91.

⁴⁹ Mikkel Bolt Rasmussen & Jakob Jakobsen: *This World We Must Leave. An Idea of Revolution*, Oslo 2016, upag.

⁵⁰ Mikkel Bolt og Jakob Jakobsen: “Introduction”, *Expect Anything, Fear Nothing. The Situationist Movement in Scandinavia and Elsewhere*, 2011, s. 10.

⁵¹ *This World We Must Leave. En forestilling om revolution*, 2010, upag.

mere komplekse end som så. I en kritik af en ensidig og Debord-cen-
 treret skrivning af Situationistisk Internationales historie, har de selv
 anvendt henholdsvis J.V. Martins⁵² og Jørgen Nashs respektive arkiver.⁵³
 Bolt og Jakobsens primære ærinde er ikke at rekonstruere og forstå
 historiske begivenheder, men via en reaktualisering og reaktivering af
 materialet selv at skabe historie. Den britiske kunsthistoriker Frances
 Stracey skriver i *Constructed Situations* (2014), hvis ærinde synes at være
 mindre aktivistisk, således: “The task is to avoid being an archivist
 of Situationism, either capitulating to the cult of celebrity and iconic
 petrification, or falling into escapist silence, and instead to become a
 Situationist archivist, or a Situationist in the archive.”⁵⁴ Spørgsmålet er,
 om der kun er de to muligheder? Hertil vil jeg indvende, at målet som
 forsker ikke må være at arbejde situationistisk i arkivet, men snarere
 arbejde historisk og med blik for det divergerende kildemateriale, der
 indgår i et arkiv, som aldrig vil kunne kaldes neutralt.

Anklagerne mod arkivet som institution er endvidere noget over-
 drevne. Det er reduktionistisk at tale om “arkivet” som en institution
 i ental. Intet arkiv minder fuldstændig om andre arkiver, tilsvaren-
 de detaljerne omkring deres opståen og hvordan de institutionelt er
 reguleret. Artefakter, der placeres i et arkiv, *fikseres* i en vis forstand
 fysisk – materialet placeres i en række æsker, der kun kan konsulteres
 inden for afgrænsede tidsrum og underlagt andre adgangsbegræn-
 sende regler – men man kan stille et meget stort spørgsmålstejn ved,
 om materialet var mindre fikseret, da det befandt sig uden for insti-
 tutionerne, men befandt sig skjult i privateje? Snarere forekommer
 tilgængeliggørelsen at åbne et mulighedsfelt for fremtidig forskning
 med de *disclaimers*, som jeg har strejft tidligere i artiklen. Når Hånd-
 skriftsamlingen i 2019 erhvervede de efterladte papirer fra Gordon
 Fazakerley og Ulla Borchsenius, der i en periode havde en tæt tilknyt-
 ning til Jørgen Nash og Bauhaus Situationiste, ændres arkivlandskabet
 omkring Situationistisk Internationale atter en smule. Det historiske
 kildemateriale udvides, det rekupereres ikke, tværtimod.

⁵² Jf. kapitlet “Antikunst i Odense” i Mikkel Bolt: *Den sidste avantgarde. Situationistisk Internationale hinsides kunst og politik*, 2004, s. 309-381.

⁵³ Jakob Jakobsen: “The Artistic Revolution: On the Situationists, Gangsters and Fal-
 sifiers from Drakabygget”, *Expect Anything, Fear Nothing. The Situationist Movement in
 Scandinavia and Elsewhere* (red. Mikkel Bolt & Jakob Jakobsen), 2011, s. 215-275.

⁵⁴ Bogen udkom i 2014, men lå klar som færdigt manuskript ved forfatterens tidlige
 død i 2009, dvs. før Debord-arkivet i Paris var en realitet, jf. Frances Stracey: *Con-
 structed Situations. A New History of the Situationist International*, London 2014, s. 29.

Hvis en del af den fremtidige forskning i og omkring Situationistisk Internationale opstår i samspillet mellem forskningsspørgsmål og arkivernes kildemateriale, jf. det nye historisk-arkiviske fokus inden for feltet, er den dominerende position som Debord-arkivet indtager et problem. Situationistisk Internationale var en international avantgardebevægelse og kildemateriale til denne befinder sig i en række personarkiver i ind- og udland. Som jeg har vist i artiklen, indeholder en række andre arkiver (Jorn, Nash, Martin, Jong m.fl.) relevant kildemateriale, der kan være med til at udfordre etablerede narrativer inden for feltet. At "aktivere" disse arkiver kræver såvel økonomiske og tidsmæssige ressourcer som sproglige kompetencer. I arbejdet med disse arkiver, er det nødvendigt at adressere en række spørgsmål, der principielt angår alle arkiver, men hvis svar kun kan findes i kildekritisk omgang med de specifikke arkiver, såsom omstændighederne for arkivernes etablering, ordning og øvrige institutionaliserede rammesætning samt arkivernes manglende fuldstændighed.

SUMMARY

THOMAS HVID KROMANN: *An International Network of Archives. The Situationist International and the documents left behind*

The international avant-garde movement called the Situationist International, which was founded in 1957, is often considered to be one of the most important political-artistic movements of the post-war period. Over the years, a field of research within this subject has arisen in e.g. France and USA. A new trend in the 2010s, as new source material has become available, including in the archives, is a historical-archival focus. This article examines the international network of archives that is relevant for historical analyses of the Situationist International. Relevant archives are described in the article, including papers left behind by Asger Jorn and Guy Debord at home and abroad. It is argued that the conditions for access to the archives are of specific significance. The issue of the lack of completeness of the archives is also discussed. The article shows how an archival approach, subject to familiarity with the network of archives, can challenge and correct the narratives that have existed in research so far, with Guy Debord as a particular focal point. The article concludes with an analysis of Debord's own archive and emphasises the need for a critical approach to archives that are arranged by people while they are still alive.

